

Příspěvek k očekávaným výstupům ve vokálních činnostech

MILUŠE OBEŠLOVÁ

Summary

The paper deals with the tasks of voice training in the core curriculum for basic education and the outcome in the end stages of primary schooling. It deals with very general and incomplete definition of basic skills for physiologically correct use of spoken and singing voice and has concretized the expected outcomes for pupils fifth and ninth grades. Following the main tasks of voice training are analyzed songs from music textbooks in terms of their tonal range.

1 Úvod

Funkčně zdravý, kvalitní a dostatečně výkonný hlas je hlavní podmínkou úspěšného vykovávání mnoha profesí, je zároveň i jedním z rozhodujících faktorů při výběru budoucího zaměstnání. Člověk se rodí s jistými hlasovými dispozicemi, které je však potřeba dále rozvíjet. Každý lidský hlas je možné do určité míry kultivovat a každý člověk může dosáhnout určité úrovně technického rozvoje svých hlasových dispozic, nového a lepšího ovládní svého hlasového aparátu. V současné době jsme svědky stále upadající úrovně hlasového, ať mluvního či zpěvního, projevu dětí i dospělých. Jeden z hlavních činitelů, který má možnost zlepšit zpěvnost dětí školního věku a také zkultivovat jejich mluvní projev, je v současné době učitel. Téma kultivovaného hlasového projevu a význam hlasové výchovy v základním školním vzdělání je dnes, vzhledem k úpadku vkusu, změn hlasových ideálů, nárůstu nevhodných hlasových vzorů a neustále vzrůstajícímu množství hlasových poruch v populaci, velice aktuální.

Každá škola si dle zásad příslušného rámcového vzdělávacího programu vytváří vlastní školní vzdělávací program, podle kterého bude vyučovat. RVP ZV mimo jiné formuluje očekávanou úroveň vzdělání, jež by měli žáci dosáhnout na konci základního vzdělání a vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo.

Vzdělávací obsah je v RVP ZV rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Na prvním stupni je vzdělávací obsah členěn na dvě období (1.–3. ročník a 4.–5. ročník). Očekávané výstupy na konci prvního období jsou pojaté pouze jako orientační, tedy nezávazné a teprve na konci pátého a devátého ročníku jsou závazné.

Hudební výchova je společně s výtvarnou výchovou součástí vzdělávacího oboru *Umění a kultura*. Hudební výchova jako vzdělávací obor je v RVP ZV charakterizována takto: „*Hudební výchova vede žáka prostřednictvím vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových činností k porozumění hudebnímu umění, k aktivnímu vnímání hudby a zpěvu a jejich využívání jako svébytného prostředku komunikace. V etapě základního vzdělávání se tyto hudební činnosti stávají v rovině produkce, recepce a reflexe obsahovými doménami hudební výchovy.*“² Prostřednictvím hudebních činností má být rozvíjena

2 Hlasová výchova a RVP ZV

Úkoly hlasové výchovy pro základní vzdělávání jsou obsaženy v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, který platí obecně pro české školy od 1. 9. 2007.¹

především hudebnost dětí a jejich hudební schopnosti, jež se následně projevují individuálními hudebními dovednostmi – sluchovými, rytmickými, pěveckými, intonačními, instrumentálními, hudebně pohybovými, hudebně tvořivými a poslechovými. Obsahem vokálních činností je práce s hlasem, při níž dochází ke kultivaci pěveckého i mluvního projevu v souvislosti s uplatňováním a posilováním správných pěveckých návyků.

2.1 Úkoly hlasové výchovy v RVP ZV na 1. stupni ZŠ

V prvním období, tedy na konci 3. třídy, jsou očekávané výstupy, které se týkají vokálních činností, stanoveny takto:³

- žák zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase,
- rytmizuje a melodizuje jednoduché texty, improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem.

V druhém období, tedy na konci 5. ročníku, jsou očekávané výstupy stanoveny takto:

- žák zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase či dvojhlasu v durových i mollových tóninách a při zpěvu využívá získané pěvecké dovednosti,
- realizuje podle svých individuálních schopností a dovedností (zpěvem, hrou, tancem, doprovodnou hrou) jednoduchou melodii či píseň zapsanou pomocí not.

Pro první stupeň základní školy je učivo, které se týká pěveckého a mluvního projevu, stanoveno takto: pěvecké dovednosti (dýchání, výslovnost, nasazení a tvorba tónu, dynamicky odlišený zpěv), hlasová hygiena, rozšiřování hlasového rozsahu.

Na základě RVP ZV si škola vytváří svůj vzdělávací program. Učitel hudební výchovy si tedy musí sestavit sám vlastní učební osnovy pro svůj předmět. Pouze na něm, na jeho vztahu ke zpěvu a znalostech z oboru hlasová výchova, bude záležet, jakou podobu bude hlasová výchova v jeho hodinách mít. Formulace v RVP ZV mají ohledně pěveckých dovedností natolik rámcovou

podobu, že některý učitel je může naplnit skutečně systematickou péčí o rozvoj dětského hlasu, ale jiný se spokojí pouze se zpěvem na základě nerozvíjených pěveckých dispozic žáků. Mnohem konkrétnější úkoly hlasové výchovy, zejména v požadavcích na rozšiřování hlasového rozsahu, byly ve vzdělávacích programech, které v českých školách existovaly před zavedením RVP ZV.⁴

Zde je třeba si uvědomit, jaké požadavky jsou na děti, z hlediska písňového materiálu v učebnicích hudební výchovy, kladeny. Analýza písní z vybraných učebnic Hudební výchovy pro 1.–5. ročník základní školy ukazuje, jaký hlasový rozsah by měly děti na prvním stupni základní školy mít, aby byly schopné písně zpívat.

Analyzovány byly učebnice Jindřišky Jaglové⁵, Jana Budíka a Radka Rajmona⁶, Marie Liškové a Lukáše Humníka⁷. Uvedené tabulky (Tab. 1, 2, 3) ukazují, kolik písní je v učebnici pro daný ročník obsaženo, kolik písní má rozsah do pěti tónů, do oktávy a více než oktávu, kolik písní dosahuje či přesahuje tón c^2 , jaký nejvyšší tón a jaký nejnižší tón se v písňovém materiálu vyskytuje.

V učebnicích J. Jaglové se v prvním ročníku vyskytuje 6 písní, které dosahují tón c^2 a výš, tzn. 17 % všech písní. V druhém ročníku se jedná o 29 písní – tedy 76 % všech písní, ve třetím ročníku o 28 písní – 61 %, ve čtvrtém ročníku o 31 písní – tedy 66 % a v pátém ročníku 36 písní – 84 %. Z celkové počtu 209 písní dosahuje či přesahuje tón c^2 celkem 118, tzn. 56 %. (Tabulka 1)

V učebnicích J. Budíka a R. Rajmona se v prvním ročníku vyskytuje pouze jedna píseň s nejvyšším tónem c^2 – 2, 6 %, ve druhé třídě 10 písní dosahujících tón c^2 – 23 %, ve třetí třídě 23 písní dosahujících a přesahujících tón c^2 – 43 %, ve čtvrté třídě 49 písní – 82 % a v páté třídě 29 písní – 58 %. Z celkové počtu 244 písní dosahuje či přesahuje tón c^2 112 písní – 46 %. (Tabulka 2)

V učebnicích M. Liškové a L. Humníka se v prvním ročníku vyskytuje 15 písní, které dosahují či přesahují tón c^2 – 39 %, v druhém ročníku je 12 těchto písní – 31 %, ve

třetím ročníku 21 – 53%, ve čtvrtém ročníku 29 – 71 % a v pátém ročníku 23 – 64 %. Z celkového počtu 194 dosahuje či přesahuje tón c^2 100 písní – 52%. (Tabulka 3)
Z uvedených tabulek vyplývá, že v učebnicích hudební výchovy pro první stupeň základní školy se vyskytují písně v tónovém rozsahu $g - g^2$. Z celkového počtu 647 analyzovaných písní dosahuje a přesahuje tón c^2 330 písní – tedy 51 %. Z celkového počtu 111 písní pro první ročník dosahuje a přesahuje tón c^2 22 písní – 20%, ve druhých třídách ze 120 písní dosahuje a překračuje stanovenou hranici 41 písní – 34 %,

ve třetích třídách z 139 písní 70–50%, ve čtvrtých třídách z 148 písní 109–74% a v pátých třídách z 129 písní dosahuje a překračuje stanovenou hranici 88 písní – tedy 68%.

Základní podmínkou úspěšné kultivace hlasových dispozic žáků prvního stupně základní školy jsou jasné stanovené konkrétní požadavky a zejména zcela pečlivě definované obsahy očekávaných výstupů na konci pátého ročníku. Z hlediska kultivace mluvního hlasu a rozvoje pěveckých dovedností je možné očekávané výstupy stanovit např. takto:

NÁVRH OČEKÁVANÝCH VÝSTUPŮ PRO KULTIVACI MLUVNÍHO A ZPĚVNÍHO HLASU ŽÁKŮ 5. ROČNÍKU ZŠ		
Dovednosti	Mluvní hlas	Zpěvní hlas
Držení těla	- vzpřímený postoj - správný sed	- vzpřímený postoj - správný sed
Dech	- přiměřený nádech nosem - správné provedení žeberně bráničního dýchání (ve stoje, vsedě) - ekonomický výdech - rychlý nádech - pohyby bránice	- přiměřený nádech nosem - správné provedení žeberně bráničního dýchání - ekonomický výdech - prodlužování výdechu - rychlý nádech - pohyby bránice
Fonace – rezonance	- fyziologicky správné používání mluvního hlasu - přiměřená hlasová poloha - dovednost používat hlavový rejstřík - měkké hlasové začátky - přiměřená intenzita mluvního hlasu - přiměřená hlasová modulační z hlediska intonace, barvy, dynamiky a tempa	- fyziologicky správné používání hlasu - dovednost vytvořit a používat hlavový tón - elasticita tónů a přirozený zpěv minimálně v rozsahu $h - d^2$ - měkké hlasové začátky - intonačně čisté zpívání ve střední síle - orientace na jasný, zvukově plný zpěvní tón - vyrovnávání nižších, středních a vyšších poloh hlasového rozsahu, dosažení hlasově homogenního celku

Artiklace	- dostatečné otevírání úst - patřičné formování tvaru úst při výslovnosti vokálů - pružná a přesná výslovnost konsonantů	- dostatečné otevírání úst - správné nastavení úst při výslovnosti vokálů - vyrovnávání vokálů při zachování jejich specifčnosti - správná výslovnost konsonantů i na konci slov - srozumitelnost textu při zpívání
Hlasová hygiena	- nekřičet - nenapodobovat zvuky motorů atd.	- nezpívat při hlasové indispozici či v nepřírozené hlasové poloze - nepřetěžovat hlas dlouhým zpíváním

2.2 Úkoly hlasové výchovy v RVP ZV na 2. stupni ZŠ

RVP ZV stanoví pro 2. stupeň v rámci vokálních činností tyto úkoly: rozšiřování hlasového rozsahu, hlasová hygiena, hlasová nedostatečnost a některé způsoby její nápravy, mutace, vícehlasý a jednohlasý zpěv, deklamace, techniky vokálního projevu (scat, falzet apod.), jejich individuální využití při zpěvu a společných vokálně instrumentálních aktivitách.⁸

Očekávané výstupy jsou pro druhý stupeň základní školy v oblasti hlasové výchovy a vokálních činností stanoveny takto:

- žák uplatňuje získané pěvecké dovednosti a návyky při zpěvu i mluvním projevu v běžném životě, zpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase i vícehlase, dokáže ocenit kvalitní vokální projev druhého,
- reprodukuje na základě svých individuálních hudebních schopností a dovedností různé motivy, témata...
- realizuje podle svých individuálních schopností a dovedností písně a skladby z různých stylů a žánrů.⁹

Analýzy vybraných učebnic Hv ukázaly požadavky na hlasový rozvoj žáků druhého stupně základních škol z hlediska uvedeného písňového materiálu. Jedná se o učebnice autorů: Jaroslav Mihule a kol.¹⁰, Alexandros Charalambidis

a kol.¹¹, Jiří Kolář, Ivana Štíbrová a Jindřich Brabec.¹²

V učebnicích J. Mihule a kol. se v šestém ročníku vyskytuje 47 písní, které dosahují či přesahují tón c^2 – tzn. 90 %. V sedmém ročníku dosahuje a přesahuje daný tón 67 písní – tzn. 93 %, v osmém ročníku 57 písní – tedy 92 % a v devátém ročníku 82 písní – tedy 93 %. (Tabulka 4)

V učebnicích A. Charalambidise a kol. se v šestém ročníku vyskytuje 33 písní, které dosahují či přesahují tón c^2 – tedy 79 %, v sedmém ročníku 47 – tzn. 69 %, v osmém ročníku dosahuje a přesahuje sledovanou hranici 35 písní – tedy 83 % a v devátém ročníku 22 písní – tzn. 76 %. (Tabulka 5)

V učebnicích J. Koláře a kol. se v šestém ročníku vyskytuje 74 písní, které dosahují a překračují tón c^2 – tzn. 78 %, v sedmém ročníku danou hranici dosahuje 17 písní – tedy 59 %, v osmém ročníku 62 písní – tedy 95 % a v devátém ročníku 25 písní – tedy 81 %. (Tabulka 6)

Z uvedených tabulek (Tab. 4, 5, 6) vyplývá, že se v učebnicích hudební výchovy pro 2. stupeň základní školy vyskytují písně v tónového rozsahu F – g^2 . Z celkového počtu 675 analyzovaných písní dosahuje či přesahuje tón c^2 celkem 568 písní – tedy 84 %. Z celkového počtu 189 písní pro šesté ročníky dosáhlo či překročilo stanovenou hranici 154 písní – tedy 81 %, ze 169 písní

pro sedmé ročníky 131 písní – tzn. 78%, ze 169 písní pro osmé ročníky dosáhlo danou hranici 154 písní – 91% a ze 148 písní devátých ročníků dosahuje a překračuje tón c^2 129 písní – tzn. 87%.

Z hlediska kultivace mluvního hlasu a rozvoje pěveckých dovedností je možné očekávané výstupy na konci základní školní docházky stanovit např. takto:

NÁVRH OČEKÁVANÝCH VÝSTUPŮ PRO KULTIVACI MLUVNÍHO A ZPĚVNÍHO HLASU ŽÁKŮ 9. ROČNÍKU ZŠ		
Dovednosti	Mluvní hlas	Zpěvní hlas
Držení těla	- správné držení těla	- správné držení těla
Dech	- ovládání dechové techniky (žeborně brániční dýchání)	- ovládání žeborně bráničního dýchání - ekonomické využívání na-dechnutého vzduchu
Fonace – rezonance	- správná hlasová technika - měkké hlasové začátky i konce vět - přiměřená hlasová poloha mluvního hlasu - cit pro přiměřenou hlasovou modulaci z hlediska intonace, barvy, dynamiky a tempa	- ovládání hlasové techniky (jednota rejstříků, měkké hlasové začátky) - elasticita tónů a přirozený zpěv minimálně v rozsahu $a - e^2$ - dynamicky, barevně i výrazově odstíněný zpěv dle charakteru písní
Artikulace	- správná výslovnost vokálů - pružná a přesná výslovnost konsonantů	- dostatečné otevírání úst - vyrovnané znění vokálů - pečlivá výslovnost konsonantů i na konci slov
Hlasová hygiena	- přiměřená intenzita mluvy - schopnost ocenit kultivovaný mluvní projev - znalost významu správné dechové, hlasové a artikulární techniky jako prevence vzniku hlasových poruch z přetížení hlasu	- nezpívat při hlasové indispozici či výrazných mutačních změnách - zachování zásad hlasové hygieny jako prevence vzniku hlasových poruch

3 Závěr

Z analýzy úkolů hlasové výchovy v RVP ZV a písňového materiálu v učebnicích hudební výchovy vyplynuly tyto závěry:

- očekávané výstupy v RVP ZV v oblasti hlasové výchovy jsou stanoveny velmi obecně,
- nejsou dostatečně konkretizovány základní dovednosti v ovládání mluvního

a zpěvního hlasu na konci jednotlivých období základní školní docházky,

- analýza písňového materiálu v učebnicích hudební výchovy pro jednotlivé ročníky základní školy ukázala nutnost cíleně rozvíjet hlasový rozsah žáků, aby byli schopni, alespoň v rozsahu (a) $h - d^2$ (e^2) reprodukovat písně z učebnic hudební výchovy.

Obrazová příloha

Tabulka 1 – Učebnice J. Jaglové

Ročník	Počet písní	Písně do kvinty	Písně do oktávy	Písně nad oktávu	Nejvyšší tóny (počet)	Nejnižší tóny
1.	35	14	19	2	d^2 (1), cis^2 (1), c^2 (4)	a (4)
2.	38	13	21	4	d^2 (19), c^2 (10)	c1 (4)
3.	46	7	34	5	e^2 (1), d^2 (14), c^2-cis^2 (13)	h (3)
4.	47	4	31	12	e^2 (1), d^2 (20), c^2 (10)	a (2)
5.	43	1	24	18	g^2 (1), f^2 (1), e^2 (4), d^2 (17), c^2 (13)	a (4)

Tabulka 2 – Učebnice J. Budíka a R. Rajmona

Ročník	Počet písní	Písně do kvinty	Písně do oktávy	Písně nad oktávu	Nejvyšší tóny (počet)	Nejnižší tóny
1.	38	21	17	0	c^2 (1), h^1 (7)	c1 (1)
2.	43	17	25	1	c^2 (10), h^1 (12)	h (1)
3.	53	9	37	7	es^2 (1), d^2 (5), c^2 (17)	b (1)
4.	60	4	37	19	f^2 (1), e^2 (1), d^2 (16), c^2 (31)	g (1)
5.	50	5	29	16	e^2 (2), es^2 (1), d^2 (12), c^2 (14)	a (4)

Tabulka 3 – Učebnice M. Liškové a L. Hurníka

Ročník	Počet písní	Písně do kvinty	Písně do oktávy	Písně nad oktávu	Nejvyšší tóny (počet)	Nejnižší tóny
1.	38	16	16	6	e^2 (2), d^2 (3), cis^2 (1), c^2 (9)	a (2)
2.	39	13	25	1	d^2 (5), c^2 (7)	a (1)
3.	40	7	26	7	d^2 (4), c^2 (17)	a (1)
4.	41	1	25	15	fis^2 (1), f^2 (1), e^2 (4), d^2 (12), c^2 (11)	a (5)
5.	36	1	19	16	fis^2 (1), e^2 (1), d^2 (11), c^2 (10)	a (7)

Tabulka 4 – Učebnice J. Mihule (a kol.)

Ročník	Počet písní	Písně do oktávy	Písně nad oktávu	Nejvyšší tóny (počet)	Nejnižší tóny
6.	52	13	37	e ² (7), es ² (4), d ² (27), c ² (9)	g (2)
7.	72	30	42	f ² (1), e ² (5), es ² (1), d ² (36), c ² (24)	fis (1)
8.	62	23	39	e ² (7), es ² (5), d ² (31), c ² (14)	g (2)
9.	88	22	66	f ² (4), e ² (17), d ² (50), c ² (11)	d (1)

Tabulka 5 – Učebnice A. Charalambidise (a kol.)

Ročník	Počet písní	Písně do oktávy	Písně nad oktávu	Nejvyšší tóny (počet)	Nejnižší tóny
6.	42	20	22	e ² (2), es ² (2), d ² (15), c ² (14)	a (4)
7.	68	37	31	e ² (4), es ² (2), d ² (30), c ² (11)	g (3)
8.	42	21	21	g ² (1), f ² (1), e ² (3), es ² (3), d ² (15), c ² (12)	g (2)
9.	29	10	19	fis ² (2), e ² (4), es ² (2), d ² (9), c ² (5)	f (1)

Tabulka 6 – Učebnice J. Koláře, I. Štíbrové a J. Brabce

Ročník	Počet písní	Písně do oktávy	Písně nad oktávu	Nejvyšší tóny (počet)	Nejnižší tóny
6.	95	55	40	e ² (4), es ² (7), d ² (41), c ² (22)	f (1)
7.	29	12	17	f ² (2), es ² (1), d ² (6), c ² (8)	g (1)
8.	65	41	24	e ² (7), es ² (8), d ² (38), c ² (9)	g (3)
9.	31	6	25	g ² (2), fis ² (1), f ² (2), e ² (3), d ² (12), c ² (5)	F (1)

Poznámky

- 1 Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na úrovni státní a školní. Státní úroveň představuje Národní program vzdělávání a Rámcové vzdělávací programy. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy.
- 2 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2005. s. 64.
- 3 Tamtéž. s. 66.
- 4 Obecná škola (1993), Základní škola (1996), Národní škola (1997).
- 5 Jaglová, J. *Hudební výchova pro 1. ročník*. Brno: Nová škola, 1996. 48 s. ISBN 80-85607-42-5.
Jaglová, J. *Hudební výchova 2*. Brno: Nová škola, 1998. 64 s. ISBN 80-85607-66-2.
Jaglová, J. *Hudební výchova 3*. Brno: Nová škola, 1999. 88 s. ISBN 80-85607-82-4.
Jaglová, J. *Hudební výchova 4*. Brno: Nová škola, 2000. 79 s. ISBN 80-7289-011-5.
Jaglová, J. *Hudební výchova 5*. Brno: Nová škola, 2001. 71 s. ISBN 80-7289-036-0.
- 6 Budík, J. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1998. 184 s. ISBN 80-7168-540-2.
Budík, J. *Hudební výchova 2*. Praha: Fortuna, 1994. 112 s. ISBN 80-7168-173-3.
Budík, J. *Hudební výchova 3*. Praha: Fortuna, 1995. 128 s. ISBN 80-7168-203-9.
Budík, J. *Hudební výchova 4*. Praha: Fortuna, 1996. 160 s. ISBN 80-7168-298-5.

- Rajmon, R. *Hudební výchova 5*. Praha: Fortuna, 1996. 192 s. ISBN 80-7168-362-0.
- 7 Lišková, M. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. Praha: SPN, 1998. 96 s. ISBN 80-7235-028-5.
- Lišková, M., Hurník, L. *Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN, 1998. 104 s. ISBN 80-7235-009-9
- Lišková, M., Hurník, L. *Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN, 1998. 112 s. ISBN 80-7235-027-7
- Lišková, M., Hurník, L. *Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. Praha: SPN, 1998. 104 s. ISBN 80-7235-045-5
- Lišková, M. *Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. Praha: SPN, 1998. 136 s. ISBN 80-7235-050-1.
- 8 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2005. s. 68.
- 9 Tamtéž. s. 67.
- 10 MIHULE, J., STŘELÁK, M. *Hudební výchova pro 6. ročník ZŠ*. Praha: Fortuna, 1997. 238 s. ISBN 80-7168-390-6.
- MIHULE, J. a kol. *Hudební výchova pro 7. ročník ZŠ*. Praha: Fortuna, 1996. 240 s. ISBN 80-7168-305-1
- MIHULE, J. a kol. *Hudební výchova pro 8. ročník ZŠ*. Praha: Fortuna, 1994. 255 s. ISBN 80-7168-172-5
- MIHULE, J. a kol. *Hudební výchova pro 9. ročník ZŠ a pro víceletá gymnázia*. Praha: Fortuna, 1997. 264 s. ISBN 80-7168-500-3
- 11 CHARALAMBIDIS, A. a kol. *Hudební výchova pro 6. ročník ZŠ*. Praha: SPN, 1998. 125 s. ISBN 80-7235-52-8.
- CHARALAMBIDIS, A. a kol. *Hudební výchova pro 7. ročník ZŠ*. Praha: SPN, 1998. 152 s. ISBN 80-7235-048-X.
- CHARALAMBIDIS, A. a kol. *Hudební výchova pro 8. ročník ZŠ*. Praha: SPN, 1998. 151 s. ISBN 80-7235-041-2.
- CHARALAMBIDIS, A. a kol. *Hudební výchova pro 9. ročník ZŠ*. Praha: SPN, 1998. 125 s. ISBN 80-7235-012-9.
- 12 KOLÁŘ, J., ŠTÍBROVÁ, I. *Hudební výchova pro 6. ročník*. Úvaly: Jinan, 1997. 111 s.
- BRABEC, J. *Hudební výchova pro 7. ročník*. Úvaly: Jinan, 1995. 79 s.
- BRABEC, J., ŠTÍBROVÁ, I. *Hudební výchova pro 8. ročník*. Úvaly: Jinan, 1994. 78 s.
- BRABEC, J. *Hudební výchova pro 9. ročník*. Praha: Jinan, 1997. 64 s.

Résumé

Příspěvek se zabývá úkoly hlasové výchovy v RVP ZV a očekávanými výstupy na konci jednotlivých etap základní školní docházky. Věnuje se příliš obecným a neúplným vymezením základních dovedností pro fyziologicky správné používání mluvního a zpěvního hlasu a nabízí konkretizované očekávané výstupy pro žáky pátých a devátých tříd. V návaznosti na hlavní úkoly hlasové výchovy jsou analyzovány písně z učebnic hudební výchovy z hlediska jejich tónového rozsahu.

Klíčová slova: hlasová výchova, očekávané výstupy, učebnice, písně.

Keywords: vocal training, outcomes, textbooks music, songs.